

Veertiende Hoofdstuk.

Naar Holland.

Het was nauwelijks acht uur, toen vrouw Moerman, met Jan en Marie op reis ging.

Een droevig afscheid. Zou men elkander nog terug zien? Altijd maar zwerven

Doch er was ook hoop. O, kon men vader vinden!

Door de straat kwam juist een troepje lichtgewonde soldaten. Ze schenen geheel afgemat. Van velen was de uniform bebloed en gescheurd.

In een andere straat ontmoetten de reizigers een wagen met doodskisten, die naar het hospitaal werd gebracht. Altijd maar herinneringen aan den vreeselijken oorlog.

Buiten de stad bleven ze even bij een paar kruisjes staan, op een stond in 't Duitsch:

Hier rust onze goede kameraad N. V.

gestorven voor het vaderland,

oud 22 jaar.

„Die heeft ook een moeder, die om hem weenen zal,” zei vrouw Moerman treurig.

En zij stelde zich een kruis voor, waarop men geschreven had . . . „Hier rust Antoon Moerman.”

Neen, neen, weg die nare gedachten . . . Moed en hoop behouden!

De reizigers volgden den grooten straatweg, die Rousse-lare over Thorhout met Brugge verbindt.

Ze kwamen voorbij 't stedelijk hospitaal, dat vol Deutsche gewonden lag.

Wat verder zagen ze een groep soldaten.

„Kijk, Engelschen en Franschen,” zei Jan. „Ze zijn ge-vangen genomen.”

„Arme mannen,” mompelde moeder.

„Ze zullen naar Duitschland gevoerd worden.”

„Wie weet is je arme vader daar ook al niet! O, welk een vreeselijke tijd is het toch!”

Sommige gevangenen behielden hun opgewektheid. An-deren keken treurig. De meesten waren vermoeid en slof-ten over den grond.

Onze vrienden stapten flink door. Marietje deed haar best.

„We gaan naar vader,” zei het kind blij. „Dan mag ik weer op zen knieën zitten en paardje rijden, hé moeder?”

En vrouw Moerman bad, dat die wensch vervuld mocht worden.

„Waar ga je naar toe?” vroeg een boer, die voor zijn boerderij stond.

„Naar Brugge.”

„Je moet den grooten weg niet volgen. Dat is te onvoor-zichtig. Je komt te veel soldaten tegen. Gisteren hebben ze mij een uur aan een boom gebonden . . . Ze zouden je misschien terug sturen. Ze zien niet gaarne, dat de burgers

zoo reizen, ze zijn veel te bang voor spionage.”

„Maar langs waar moet ik dan gaan?”

„Kijk neem dien binnenwegel naar Beveren en vraag daar den weg naar Lichtervelde, en van daar ga je op Rud-dervoorde, dan op Oostcamp en dan ben je maar een uur meer van Brugge.”

„Ik kan die plaatsen wel onthouden,” zei Jan. „Beveren, Lichtervelde, Ruddervoorde, Oostcamp!”

„Juist,” hernam de boer. „Dan blijf je op de binnen-wegen, dat is veel beter. 't Is een verre reize en met dat kind. Maar ja, er zijn honderden menschen op den dool. Welk een tijd beleven we toch! Te Gits is het erg toegegaan. Daar zijn ook huizen in brand gestoken, en hebben de Duit-schers drie en zeventig burgers voor 't leger gejaagd. Er zijn er zes van dood. En te Staden zijn ook menschen gefu-sileerd en te Cachtem vijf. Zoo 't is 't best, de soldaten te vermijden en ga daarom zooals ik je gezegd heb.”

Moeder bedankte den boer voor zijn raad en veranderde dus van richting.

En waarlijk ze zag nu geen soldaten meer.

Ja 't was een verre reis. Dikwijls werd er gerust Te Ruddervoorde aten ze in een herberg.

Dan moest moeder Marietje dragen. Jan nam ook van tijd tot tijd zijn zusje op den rug. De jongen deed zijn best. Maar 't ging traag vooruit.

Gelukkig kwam er uitredding. Een boer haalde met zijn kar de doolaards in.

„Waar moet ge heen?” vroeg hij.

„Naar Brugge,” antwoordde vrouw Moerman.

„Rijd mee, mensch. Ge zwicht van vermoeienis, en ik moet tot bij de stadspoort zijn.”

De vriendelijke man moest zijn aanbod geen twee maal doen. Hij kwam waarlijk als een helper in den nood.

Naar Brugge rijden! Marie klapte in de handen van pret.

Moeder vertelde aan den boer haar geschiedenis.

„Ja, 't is wat te zeggen,” zei de voerman. „Duizenden menschen in verdriet. Maar 't is waar, dat er veel Belgische soldaten in Holland zijn. Misschien is je man er bij. Dan ben je gelukkiger dan ik. Twee van mijn zoons moesten op. Een is bij Antwerpen gesneuveld . . . of eigenlijk was hij gewond. 'k Kreeg een telegram. Met men vrouw reisde ik naar Antwerpen en in 't hospitaal vonden we onzen jongen. Gezond en kloek verliet ie ons . . . we zagen hem terug als een verbrijzeld mensch . . . Zen beide beenen waren afgezet.”

„Maar man toch!”

„Ja, en ie lag nu in hevige koorts. Ie riep altijd maar om zen moeder. En zen moeder stond bij 't bed, noemde zen naam, maar de arme jongen herkende ze niet. Zoo is ie gestorven. Ja, mensch, 't is wreed.”

De boer pinkte een traan weg.

„En de andere zoon.”

„Is nu aan den IJzer, als ie tenminste nog leeft. Hoor 't kanon . . . Dat komt van den IJzer. De Engelsche schepen liggen voor de kust en schieten ook op de Duitschers. 't Gaat ginder wreed toe. Ja, in België vechten ze nu geweldig van de Leye tot de zee. En dorpen, hofsteden, huizen, 't moet al kapot.”

't Gesprek liep dus over treurige dingen.

„De Duitser heeft ons wat aangedaan,” hernam de boer. „En waarom? Wij hebben hem altijd goed ontvangen. In alle fabrieken waren er Duitschers. Hoeveel woonden er niet te Antwerpen? Hoeveel hadden hotels en villa's aan de zee? En ons nu zoo in dien gruwelijken oorlog sleepen, wij, die zoo tevreden leefden. Ja, immers, ieder verdiende

zijn brood. België was een welvarend land.”

Zoo sprekend, al was het over een droevig onderwerp, kortte de reis snel op.

Jan bemerkte de torens van Brugge.

Hij had er altijd naar verlangd die stad te zien. In school hingen er zulke mooie platen van. In Juli hadden de vriendjes plannetjes gemaakt.

Maar nooit had de jongen kunnen denken zóó naar Brugge te reizen als nu . . . om straks in Holland vader te zoeken.

Bij de poort liet de boer zijn reizigers afstappen.

„Hoeveel ben ik je schuldig?” vroeg vrouw Moerman.

„Ga je zwijgen, mensch! 't Zou wel schandalig zijn, moest ik geld aftruggelen van dompelaars. Och, we zijn nu al dompelaars! God geve, dat je je man terugvindt. Goede reis!”

En zonder naar woorden van dank te willen luisteren, reed de goede man voort.

De reizigers stapten nu West-Vlaanderens hoofdstad binnen.

Ook hier herinnerde alles aan den oorlog. Van de IJzer kwamen lange convooien gewonden toe. De burgers liepen treurig over de straat, zwijgend, gejaagd om maar gauw thuis te zijn. Duitsche soldaten verboden hen trouwens te blijven staan om te praten.

Op een plein zag Jan veldkeukens. Soldaten kookten er eten en aan de boomen hingen geslachte koeien en varkens.

Moeder begaf zich met haar kinderen naar een kleinen herberg. Hier kon ze overnachten voor weinig geld. Ze hoorde er, dat de tram naar Sluis nog reed. Sluis was 't eerste stadje in Nederland. Ze was blij te vernemen, dat de reis morgen op een gemakkelijke wijze voortgezet kon worden.

Onze vrienden waren vermoeid en gingen vroeg te bed. Ze lagen op een stroozak in een kamertje onder de pannen. Moeder nam Marietje dicht bij zich en Jan hoorde haar stil schreien.

„Morgen naar vader,” had ’t lieve kind nog gezegd, toen de oogjes al dichtvielen.

O, kon dat waar zijn!

Den volgenden dag was het driet al goed uitgerust. Na een sober ontbijt begaf moeder zich met de kinderen naar ’t station, waar de tram afreed.

Jan keek wel even naar den fieren halletoren en ’t standbeeld van Breijdel en De Coninck, de helden, die in 1302 met hun ambachtslieden Vlaanderen bevrijdden, maar veel belangstelling voor de monumenten had hij toch niet.

Ze waren veel te vroeg aan ’t station. Juist kwam een lange trein binnen. De portieren werden geopend en hospitaalsoldaten haalden gewonden uit de wagons en brachten die in de wachtende auto's.

Altijd maar gewonden!

Deze kwamen van de IJzer, waar de Belgen zoo dapper streken voor ’t laatste stukje van ’t arme vaderland.

Er was veel volk voor de tram.

„Hoe lang zal hij nog rijden?” hoorde vrouw Moerman een burger zeggen.

„Tot ’t aan de IJzer wat rustiger is. De Duitschers hebben nog geen tijd om alles te regelen. Maar ze zullen ons niet zoo vrij en gemakkelijk naar Holland laten reizen.

Jan's moeder werd weer angstig, ’t verbod de tram te laten vertrekken, moest nu eens komen. Ze had geen rust voor ze weer op reis was. De weg liep door de rustige en nog vreedzame velden van Noord-Vlaanderen. De boeren ploegden als was ’t geen oorlog, als klonk daar niet onop-
houdelijk ’t kanongebulder.

Alle wagons zaten stampvol. Veel menschen moesten buiten op ’t balcon staan. Meest alle reizigers waren vluchtelingen.

„’t Moet wat zijn te Sluis,” hoorde vrouw Moerman weer zeggen, „’t stadje kan ’t volk niet slikken. Men zegt dat er wel 20.000 Belgen zijn. En Sluis heeft maar 2000 inwoners.”

Weer al bekommernis voor moeder! Waar zou zij dezen nacht met haar kinderen slapen. Doch ze wilde goeden moed houden.

Jan hield zich met Marie bezig. Hij wees haar door ’t raampje naar de hoeven, de koeien en varkens in de wei, de boomen, die net schenen weg te loopen.

’t Was als toen ze naar Antwerpen gingen. Maar toen wisten ze waar vader was.

Doch nu!

In de dorpen als Dudzele en Westkapelle, waar de tram stopte, stonden ook Duitsche soldaten, maar zij vroegen niets aan de passagiers.

En dan zag Jan militairen in een heel andere uniform dan de Belgen of de Duitschers.

„Hollanders,” hoorde hij zeggen.

De tram was dus in Holland. Links stond een dikke toren te midden der boomen. Op zijn kaartje las Jan, dat het hier St. Anna ter Muiden was.

Twee Hollandsche soldaten kwamen op de tram en vroegen vriendelijk de reizigers om de papieren. Moeder had nog haar pas van Antwerpen. Die was goed.

Door dat onderzoek moest de tram hier lang stilstaan. Eindelijk vertrok ze toch en weldra stopte ze bij de kade te Sluis.

Welk een menschenmassa! De kade zag zwart van het volk En zoo ook alle straten

Een burger, met een band om den arm, zeker getroffen door 't gezicht van die moeder met haar twee kinderen, vroeg aan vrouw Moerman:

„Madam, weet je waar heen?”

„Nee, mijnheer, ik ben hier geheel vreemd.”

Tranen welden in haar oogen.

„Kom, kom, niet schreien,” hernam de man vriendelijk. „We zullen je immers wel helpen. Je ziet hoe het hier is. Alle logementen, huizen, scholen, schuren liggen vol. Ook de schepen in 't kanaal. Maar ik heb voor je nog wel een plaatsje in de kerk.

„Maar ik zou verder Holland in moeten.”

Vrouw Moerman vertelde dan waarom.

„Vandaag kun je onmogelijk verder,” verzekerde de heer.

„Met wagons brengt men de vluchtelingen naar Breskens. De menschen hangen ook aan de tram. Maar te Breskens moet je op een boot en daar is 't met 't volk al even erg als hier. Morgen of overmorgen zal dat wel beter zijn. Maar je moet toch ook eerst eens naar je man onderzoeken.”

„Wist ik maar waar, mijnheer?”

„Dat zal ik je vertellen. Kijk, ginder rechts, in dat groote huis van den notaris, is een Belgisch comité. Die heeren doen onderzoek naar verdwenen personen. Daar kun je dan heengaan, maar eerst moet je voor 't logement zorgen, dat is 't voorzichtigst. Kom maar eens mee!”

Dit was een goede ontmoeting. Och er waren toch veel brave menschen, om de doolaards te helpen! Kijk, soldaten droegen voor vermoeide moeders kinderen.

Daar op den hoek stond een boer, die uit groote kannen kosteloos melk aan de kleinen gaf.

„Ja, 't is wat te zeggen,” vervolgde de heer. Wij hebben veel meelijden met de Belgen. Zoo'n oorlog is verschrikkelijk. Konden we jelui maar allemaal een goed bed geven!

„'t Is echter onmogelijk. Maar we doen ons best.”

„O ja, ge zijt goed voor ons. We zijn ongelukkig.”

„Vanwaar kom je?”

„Van Rousselare. Maar we zijn ook in West-Roozebeke geweest.”

Vrouw Moerman vertelde kort haar geschiedenis.

„Dan zul je hier rustiger zijn, troostte de burger. Kijk, we zijn aan de kerk . . .”

Jan zette groote oogen op, toen hij 't bedehuis binnentrad. Zoo'n kerk had hij nog nooit gezien. 't Was een protestantsche. En nu vooral zag ze er zeer vreemd uit. In de lange banken lagen stroobossen en dekens. Daar sliepen 's nachts vluchtelingen. Er zaten er velen te praten.

De kerk was een schuilplaats voor ongelukkige zwervers geworden.

Was het niet een heerlijke taak in dezen verschrikkelijken tijd?

„In dit hoekje is nog een goed plaatsje,” zei de vriendelijke gids. Voor dat lief kindje zullen we hier een wieg zetten. Wacht maar even!”

De heer bracht een berrie van 't roode kruis, met een matrasje er in. Ook haalde hij zes dekens.

„Hier is de wieg al,” sprak hij lachend. Wat denk je, moeder, zou dat gaan?”

„O, heel goed, mijnheer. Ge zijt wel braaf voor ons.”

„Kom, kom . . . Eten zul je hier ook krijgen . . . Hier is dus je logement . . . Je weet, waar 't Belgisch comité zit, op de kade in 't huis van den notaris. Nu moet ik weer heen, om andere menschen te helpen.”

En weg was de goede Hollander.

Jan was zijn verwondering nog niet meester. Wat al avonturen! . . .

In den kelder te Rousselare tijdens het bombardement,

dan de vlucht naar Rozebeke, zijn gevangenschap en ontsnapping, de oorlog in de nabijheid, terug naar Rousselare, de reis naar Holland en nu gelogeerd in de kerk te Sluis.

Moeder wilde maar dadelijk naar het comité gaan. O, als ze vader vond, was alles goed!

De heeren in 't notarishuis ontvingen haar vriendelijk. Ze teekenden den naam en 't regiment van Moerman op en zeiden, dat ze zouden schrijven.

Maar de vrouw moest wat geduld hebben. Er waren dertigduizend Belgische soldaten in Nederland en die werden nu over verschillende plaatsen verdeeld. Al gauw zouden er lijsten met de namen verschijnen.

Hopen dus maar! Dertigduizend soldaten in Nederland. Ja, vader kon er bij zijn!

Wachten, geduldig wachten, dat moesten zooveel menschen. Aan de ramen van 't huis, voor de vensters van veel herbergen, aan den muur van 't stadhuis hingen groote papieren. Bovenaan stond:

Men zoekt.

En dan volgden honderden namen van gescheiden familie's.

En zoo was het te Sluis niet alleen, maar ook te Aardenburg, Oostburg, IJzendijke, Terneuzen, Sas van Gent, Koezicht, Hulst, Bergen op Zoom, Putte, Rozendaal en in alle grensplaatsen, ja, ook in veel steden verder in 't land.

Nederland was door Belgische vluchtelingen overstroomd, van Zeeland tot Friesland, van Holland tot Gelderland.

En de Nederlanders ontvingen de bannelingen hartelijk en verleenden hun hulp. O, wat werd er in die droevige dagen heerlijke naastenliefde betoond!

Moeder en kinderen waren veilig in de kerk. Vriendelijke

heeren en dames deelden er spijs en drank uit en vertroostten de bedrukten.

Een grijze man sprak de bannelingen toe en vrouw Moerman kreeg de tranen in de oogen, toen de heer zoo mooi vertelde van 't kind Jezus op 't stroo en de vlucht naar Egypte vertelde, van de musch, die zelf een nest bezit en de zwaluwtjes bij de altaren, en dan de menschen wees op Hem, die ruste schenkt.

's Avonds werd het doodstil in de kerk. Aan de deur stond een waker. Men hoorde de geregelde ademhaling van alle vermoeiden, die zoo'n behoefte hadden aan rust en nu eenige uren het lijden vergaten. Soms kreunde even een kind en dan richtte zich in 't half duister een gestalte op, die van de trouwe moeder....

Marietje sliep heerlijk in die zonderlinge wieg....
Als vader maar terugkwam, dan was 't al goed.

EEN VLAAMSCH GEZIN IN OORLOGSTIJD

DOOR A. HANS

ALKMAAR. GEBR. KLUITMAN